VAKI'A

﴿٥٦﴾ سُورَةُ الْوَاقِعَةِ

Vakı'a suresi mekkiyyedir.

Âyetleri - Hicazî ve Şamîde doksan dokuz, Basrîde doksan yedi, Kûfîde doksan altıdır.

Kelimeleri - Bin iki yüz yetmiş sekizdir.

Harfleri - Yedi bin elli üçtür.

Fasılası - لابد منه harfleridir.

Bu Sûrenin Sûrei Rahmana kuvvetli bir ittisali vardır. EVVELÂ, âhirindeki celâl ve ikramın diğer bir tafsılı

demektir. SANİYEN, başlangıcının oradaki « فَبِاَیِّ اٰلَآءِ رَبِّکُمَا تُکَذِّبَانِ » mazmununa bir terettübü vardır: Vakı'anın vukuundan sonra tekzib ihtimali kalmıyacağı ve iymanı yeis zarurî olacağı cihetle fursat elde iken tekzibden vaz geçilmeyi ıhtar ile iyman ve şükre bir teşvikı ifade eder. SALİSEN, orada mücrimîne azâb ve mü'minlere naîm anlatılırken mükelleflerin kâfir ve mü'mine, mü'minlerin de her iki Cennet mukayesesinden anlaşılacağı üzere fazılette mütefavit iki sınıfa inkısamı anlaşılmıştı. Burada da ibtida o üç sınıf telhıs olunarak başlanmıştır. RABİAN, orada « فَاِذَا انْشَقَّتِ السَّمَآءُ » buyurulmuş, yalnız Semanın inşikakıyle iktifa kılınmıştı. Burada da « اِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ » buyurulduktan sonra Arzın recci zikredilmiş, bu suretle iki Sûre mütelâzim olarak müttehid bir Sûre gibi olmuş ve bunda evvelkinin tertibi aksolunarak onun âhirindeki bunun evvelinde evvelindeki de âhirinde zikrolunmuştur.

Sh:»4700

İşbu vakı'a Sûresinin fezailine dair ba'zı âsâr varid olmuştur. Ebû Ubeyd Fezailde ve İbni Darîs ve Hâris İbni ebi Üsâme, ve Ebû Ya'la, ve İbni Merduye, ve Şuabda Beyhekî İbni Mes'ud radıyallahü anhten rivayet etmişlerdir: Demiştir ki Resüli Ekrem Sallâllahü Aleyhi Vesellem Hazretlerini işittim buyuruyordu: « مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْوَاقِعَةِ کُلَّ لَیْلَةٍ لَمْ تُصِبْهُ فَاقَةٌ اَبَدًا » Kim Vakı'a

Sûresini her gece okursa ona ebedâ fâka isabet etmez. İbni Asakir de İbni Abbastan merfuan böyle rivayet eylemiştir. Yine İbni Merduye Hazreti Enes radıyallahü anhten tahric eylemiştir: Resüli Ekrem Sallâllahü Aleyhi Vesellem buyurmuştur ki: Vakı'a Sûresi gınâ Sûresidir, onu evlâdlarınıza belletiniz. Deylemî de ondan şöyle rivayet etmiştir: Kadınlarınıza Vakı'a Sûresini öğretiniz çünkü gınâ Sûresidir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

﴿١﴾ اِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿٢﴾ لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٣﴾
خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ ﴿٤﴾ اِذَا رُجَّتِ الْاَرْضُ رَجًّا ﴿٥﴾ وَبُسَّتِ
الْجِبَالُ بَسًّا ﴿٦﴾ فَكَانَتْ هَبَآءً مُنْبَثًّا ﴿٧﴾ وَكُنْتُمْ اَزْوَاجًا
ثَلٰثَةً ﴿٨﴾ فَاَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَآ اَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿٩﴾
وَاَصْحَابُ الْمَشْئَمَةِ مَآ اَصْحَابُ الْمَشْئَمَةِ ﴿١٠﴾ وَالسَّابِقُونَ
السَّابِقُونَ ﴿١١﴾ اُولٰٓئِكَ الْمُقَرَّبُونَ ﴿١٢﴾ فِى جَنَّاتِ النَّعِيمِ
﴿١٣﴾ ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلِينَ ﴿١٤﴾ وَقَلِيلٌ مِنَ الْاٰخِرِينَ ﴿١٥﴾
عَلٰى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ ﴿١٦﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ﴿﴾

﴿١٧﴾ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ ﴿١٨﴾ بِاَكْوَابٍ
وَاَبَارِيقَ وَكَاْسٍ مِنْ مَعِينٍ ﴿١٩﴾ لَايُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَ
﴿٢٠﴾ وَفَاكِهَةٍ مِمَّا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢١﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ
﴿٢٢﴾ وَحُورٌ عِينٌ ﴿٢٣﴾ كَاَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ ﴿٢٤﴾
جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ لَايَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا
تَاْثِيمًا ﴿٢٦﴾ اِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا ﴿٢٧﴾ وَاَصْحَابُ الْيَمِينِ
مَآ اَصْحَابُ الْيَمِينِ ﴿٢٨﴾ فِى سِدْرٍ مَخْضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَطَلْحٍ
مَنْضُودٍ ﴿٣٠﴾ وَظِلٍّ مَمْدُودٍ ﴿٣١﴾ وَمَآءٍ مَسْكُوبٍ ﴿٣٢﴾
وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٣﴾ لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ وَفُرُشٍ
مَرْفُوعَةٍ ﴿٣٥﴾ اِنَّآ اَنْشَاْنَاهُنَّ اِنْشَآءً ﴿٣٦﴾ فَجَعَلْنَاهُنَّ اَبْكَارًا
﴿٣٧﴾ عُرُبًا اَتْرَابًا ﴿٣٨﴾ لِاَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿﴾

Meali Şerifi

Koptumu o Vakı'a bir 1 Olmaz vak'asına yalan diyen dil 2 İndirir bindirir 3 Yer bir sarsılış sarsıldığı 4

Dağlar bir serpiliş serpildiği 5 Hepsi dağılıp berhevâ bir hebâ olduğu 6 Siz de üç sınıf olduğunuz zaman 7

Ki sağda "Ashabı meymene": Ne "Ashabı-meymene!" 8 Solda "Ashabı meş'eme": Ne "Ashabı -meş'eme!" 9

İlerde sabikun, işte o sabikun 10 Onlar ne'ıym Cennetlerinde mukarrebun 11 Bir

Sh:»4702

çok evvelînden 12 Biraz da âhirînden 13 Murassa' tahtlar üstünde 14 Karşı karşıya kurulmuşlar 15 Pırlanır

etraflarında muhalled evlâdlar 16 Kübler ve ibrıklerle me'ıynden bir piyâle 17 Ne başları ağrıtılır ondan ne

de irer zevâle 18 Meyve beğendiklerinden 19 Kuş etti istediklerinden 20 Huri ıyn 21 Saklı inci timsalleri gibi

22 İşledikleri amellere mükâfat için 23 Ne bir boş lâf işidirler orada ne de bir te'sîm 24 Ancak bir kelâm:

Selâmen selâm 25 Ashabı yemîn ise ne Ashabı yemîn 26 Dal bastı kirazlar 27 Sıvama muzlar içinde 28

Memdud bir saye 29 Çağlıyan bir su 30 Bir çok meyve 31 Ne eksilir, 32 ne men'edilir 33 Yüksek düşekler

34 Biz etmişizdir de onları 35 yeniden inşa 36 Kılmışızdır bir yaşıd ebkâri şeyda 37 Ashabı yemîn için

38

1. ﴿اِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ﴾ O vakı'a vukua gelince, ya'ni kıyamet kopunca - Vakıa esasen vukua gelen, vukuu muhakkak olan hadise demektir. Lâmı ahd ile « اَلْوَاقِعَةُ » da Kıyametin bir ismidir. İstıkbalde vukuu muhakkak olmak ıtibariyle bu isim verilmiştir. اذا , şart ma'nasını mutazammın zarfiyyedir. Çokları cevabın tehvil için mahzuf olup hasılı ma'na: Kıyamet kopunca neler neler olacaktır! Demek olduğunu söylemişler ise de zâhir olan cevab şudur: 2. ﴿لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ﴾ vak'asına yalan diyen nefis yoktur. - VUKU', düşmek demek olduğu gibi esasen vak'a da masdar binai merre olarak şiddetle bir düşüş demektir. Sonra başa çarpan büyük iş ma'nasında şayi' olmuştur. Ba'zan bilhassa harbe ıtlak olunur. Onun için burada Kıyametin kopuşuna vak'a ta'bir olunmuştur. Hasılı kıyamet kopmadan evvel onu tekzib ve inkâr edenler bulunursa da onun vukuu tehakkuk edip bir kerre olacak oldu mu artık onu kimse inkâr edemez, çar nâçar tasdika mecbur olur. Ta'biri âharla onun başa çarpışı yalan olmaz. Te'siri

Sh:»4703

inkılâbından kurtuluşa imkân kalmaz. 3. ﴿خَافِضَةٌ﴾ indirdiğini indirir ﴿رَافِعَةٌ﴾ bindirdiğini

bindirir - bir takımlarını düşürür alçaltır, diğer bir takımlarını kaldırır yükseltir, çünkü Devletler yıkan fitneler, ıhtilâller, inkılâblar gibi büyük vak'alar, azizleri zelil, zelilleri aziz ederek nicelerini aşağı düşürür, nicelerini de yükseklere kaldırır. Hafdın takdimi tehvil için yâhud bu gibi vakıada yıkım yapıya mukaddem olduğu içindir. 4. ﴿اِذَا رُجَّتِ الْاَرْضُ رَجًّا﴾ « اِذَا وَقَعَتِ » ten bedel olarak onu bir nev'i tasvirdir: Yâhud tenazu' üzere « خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ » ya müteallıktır. RECC, zelzele, şiddetle hareket ve sarsıntı demektir. Ki bizim Dünya yerinden oynadı ta'birimize benzer. Ya'ni bütün üzerlerindeki yıkılacak vechile Arz dehşetle sarsılıp sarsılıp dünya yerinden oynadığı 5. ﴿وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا﴾ dağlar da toz duman olup bir serpiliş serpildiği « وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا » mazmunu tehakkuk edip 6. ﴿فَكَانَتْ هَبَآءً مُنْبَثًّا﴾ hepsi heva üzerinde uçuşan zerrat haline geldiği 7. ﴿وَكُنْتُمْ اَزْوَاجًا ثَلٰثَةً﴾ siz de üç çift, ya'ni üç sınıf olduğunuz zaman - hıtab tağlib suretiyle ümmeti hazıra ve ümemi sâlife mecmuu bütün insanlara olabilirse de ba'zı müfessirînin ihtiyarı vechile ümmeti hazıraya olmak bizce daha müreccahtır. O üç sınıf fai tafsıliyye ile şöyle beyan buyuruluyor: 8. ﴿فَاَصْحٰبُ الْمَيْمَنَةِ﴾ ki Eshabı meymene - MEYMENE, yemin yeri ya'ni sağ kol, sağ taraf yâhud meymenet, yümn-ü bereket ma'nalarına gelir. Sağ taraf, mecalis ve mehafilde ta'zîm ve ihtiram mevkıi olduğuna göre Eshabi meymene ihtiram mevkıinde bulunan yüksek haysiyyet

sahibleri

Sh:»4704

demek olur. Ayni zamanda bu gibi kimseler hayra yarar kendilerinden istifade olunur nâfi' zatlar olmak hasebiyle meymenetli de olurlar. Netekim kelimenin iki ma'nasına da işaret için şöyle nazarı dikkat celbolunuyor: ﴿مَآ اَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ﴾ amma ne Eshabi meymene - ya'ni öyle çok meymenet sahibi zatlar ki yümn-ü bereketleri her vechile gıbta ve hayrete şayan, fikrimizce bu vasıf hıtabın ümmeti hazıraya olduğuna bir tenbih gibidir. Ya'ni ümemi sâlifede misli bulunmıyan Eshabı meymene. Bunlara mukabil 9. ﴿وَاَصْحَابُ الْمَشْئَمَةِ﴾ ve Eshabı meş'eme - MEŞ'EME de şum yeri, ya'ni sol kol, yâhud yümnün zıddı olan şeâmet ve uğursuzluk ma'nalarına gelir. Eshabi meş'eme de solak tarafta alçak mevkı'de bulunan değersiz, yâhud kendilerine ve yakınlarına şeâmeti dokunan uğursuzlar demek olur. İki ma'naya işareten de şu vasıf tekrar olunuyor: ﴿مَآ اَصْحَابُ الْمَشْئَمَةِ﴾ amma ne Eshabi meş'eme ne uğursuz kimseler! - biraz sonra gelecek olan tafsılde Ashabi meymeneye Eshabi yemin denildiği gibi Eshabi meş'emeye de Eshabi şimal dahi ıtlak olunacaktır. Ki vechi orada iyzah olunur. Bunların hepsinin önünde olmak üzere 10. ﴿وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ﴾ sabikun da

sabikundur - sebkedip ileri geçmişlerdir. Bunlar hakka kullukta iyman ve taatte hayır yarışlarında en öne geçenlerdir. Enbiyai mürselîn, Sahib Yasin, Ali Fir'avnın mü'mini, Mühacirîn ve Ensardan sabikunı Evvelûn unvanını haiz Eshabı kiram gibi. « وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَۙ » , mübteda ve haberdir. Ya'ni Sabikun unvanını haiz olanlar hakikaten sabikun vasfını haiz olan ve üç sınıfın ilerisinde, menzili maksuda hepsinden evvel varan zevattır. 11. ﴿اُولٰٓئِكَ الْمُقَرَّبُونَۚ﴾ işte onlar mukarrebundur -

Sh:»4705

Allah Tealâ ındinde yakınlığa, en yüksek mertebe ve makama irdirilmiş zatlardır. 12. ﴿فِى جَنَّاتِ النَّعِيمِ﴾ ne'ıym Cennetlerinde mukarrebdirler - rûhanî ve cismanî ni'metlerle lezzeti daime ve safiye içinde mütene'ımdirler. 13. ﴿ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلِينَۙ﴾ evvelînden bir çok 14. ﴿وَقَلِيلٌ مِنَ الْاٰخِرِينَؕ﴾ âhirînden de biraz - hıtab ümmeti hazıraya olduğuna göre böyle olması zâhirdir. Sabikunun çoğu evvelînden olmak yaraşır. Netekim sabikun evvelûn Eshabdandır. Hıtab ümemi sâlifeye de şamil olduğuna göre ise evvelînden sabikunun çokluğu bütün enbiya ve mürselîne şamil olması hasebiyledir. SÜLLE, cemaat, çok bir cemaat. Bunların ne'îmlerini tasvir ile ezhana

takrib için buyuruluyor ki 15. ﴿عَلٰى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ﴾ murassa' tahtlar üzerinde. SÜRÜR, serîrin cem'i, serîr, taht ve sandalye ve köşk demektir. MEVDÛNE, altın ve inci ve yâkut, elmas gibi mücevherat çakmalı veya işlemeli ya'ni murassa', yâhud biribirlerine yakın dizilmiş müretteb muntazam demektir. 17. ﴿وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ﴾ daima vildan şeklinde taze kalan genç hizmetçiler, garsonlar, yâhud hılede denilen bir nevi' küpe ile küpeli uşaklar. 18. ﴿اَكْوَابٍ﴾ küpler - Sapı ve emziği olmıyan surahı, desti ve küp gibi kaplar ﴿اَبَارِيقَ﴾ ibrıkler - emziği ve sapı olan kaplar, ﴿كَاْسٍ﴾ dolgun kadeh ﴿مَعِينٍ﴾ menbaından, pınarından akan içki 19. ﴿لَايُصَدَّعُونَ عَنْهَا﴾ ondan tasdi' olunmazlar - başlarına suda' verilmez, başları ağrıtılmaz. Yâhud cem'iyyetleri perişan edilmez, lezzetleri kesilmez ﴿وَلَا يُنْزِفُونَ﴾ nezf de yapmazlar

Sh:»4706

- akıllarını gidermezler. Serhoş olmazlar yâhud, içdikleri tükenib bitirilmez, zevale irmez.

25. ﴿لَايَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا﴾ orada: o ne'ıym Cennetlerinde hiç lagv işitmezler - boş, ma'nasız lâf veya çirkin lakırdı duymazlar. ﴿وَلَا تَاْثِيمًا﴾ te'sim de işitmezler. - TE'SİM, isme,

günaha nisbet etmektir. Ya'ni kendilerine günah işlediniz denilmez. 26. ﴿اِلَّا قِيلًا﴾ ancak bir kelâm işidirler - ki o da ﴿سَلَامًا سَلَامًا﴾ selamen semlamdır - kemali selâmetle selâmlanır dururlar. 27. ﴿وَاَصْحَابُ الْيَمِينِ﴾ Eshabı yemîn ise ﴿مَآ اَصْحَابُ الْيَمِينِ﴾ ne eshabı yemîndir! - işbu «eshabülyemin» cümlesi « ﴿اُولٰٓئِكَ الْمُقَرَّبُونَ﴾ » üzerine ma'tuftur. Yukarıda Eshabülmeymene burada Eshabülyemîn ta'bir olunması tefennün için olmak gerektir. Bunlara Eshabı yemîn denilmesi defteri a'malleri olan kitabları Kıyamet günü « ﴿فَاَمَّا مَنْ اُوتِىَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ﴾ » mantukunca sağlarından verilmesi hasebiyle olduğu dahi söylenmiştir. Eshabı yemin yemininde sadık, ahdına vefakâr, işine sahib bahtiyarlar demek de olabilir ki mukabili hânislik, yeminsizliktir. Bir de Eshabı yemîn, sabikan Alellâh için yemînine merbut sadık vefakârlar olabilir. 28. ﴿فِى سِدْرٍ مَخْضُودٍ﴾ SİDRİ MAHDÛD -yukarılarda da geçtiği üzere Arabistan kirazı ta'bir olunan meşhur nabk ağacının ismidir. « مَخْضُودٍ » iki ma'na ile tefsir edilmiştir. BİRİSİ silinmiş, tesviye edilmiş, düzgün demektir. Arabistan sidri dikenli bir ağaç olduğu için bununla Cennet sidrinin dikensiz olduğu anlatılmıştır. Hâkim ve Beyhekî Ebî ümame radıyallahü anhten rivayet etmişlerdir: demişdir ki Resulullahın Eshabı derlerdiki Allah tealâ bizi a'rabîlerle ve onların mes'eleleriyle müstefid buyuruyor. Birgün bir a'rabî

geldi, ya Resulullah, Allah tealâ Kur'anda bir şecrei muziye zikrediyor, halbuki ben Cennette sahibine eza verecek bir ağaç bulunacağını zannetmezdim, dedi, Resulullah sallallâhü aleyhi vesellem nedir o? Buyurdu, a'rabî sidir, çünkü onun dikeni vardır dedi, Resulullah buyurduki Allah tealâ « فِى سِدْرٍ مَخْضُودٍ » buyurmuyormu? Allah onun dikenini silmiştir de her dikenin yerine bir meyve yapmıştır ve onun meyvelerinden her biri yetmiş iki taam rengile açar, bir rengi diğerine benzemez, İKİNCİSİ, Abd İbni Hümeydin İbni Abbas, Katade, Ikrime ve Dahhâkten tahriclerine göre meyvasının çokluğundan dalları basıp bükülmüş ma'nasına tefsir edilmiştir ki biz bunu dal bastı ta'birimize yakın görerek mealde dal bastı kiraz diye ifade etmeği o bir ma'nadaki dikensizlik mefhumuna da mutabık olacağı kanaatiyle zevkımıza muvafık bulduk 29. ﴿وَطَلْحٍ مَنْضُودٍ﴾ VE TALHİ MENDUD - meyvesi aşağıdan yukarı istifli, sıvama muz, ba'zıları muz değil, Dünya muzuna benzer meyvesi baldan tatlı bir ağaçtır demişlerdir. Daha başka türlü söyliyenler de olmuştur. 30. ﴿وَظِلٍّ مَمْدُودٍ﴾ Uzanmış bir gölge-tekallus ve tefavütü yok, Fecr ile Güneşin tulûu arasındaki sabah gölgesi gibi lâtîf 31. ﴿وَمَآءٍ مَسْكُوبٍ﴾ ve çağlıyan bir su - yüksekten dökülen akar su. Denilmiştirki kufasız, dolabsız istedikleri yerde akan bir su. Yukarıda sabikînin hali, Dünyada şehirlilerin, mednî halkın

imrenecekleri en yüksek saydıkları ezvak ve lezaize göre tasvir olunarak yeni edebiyatçıların «senbolizim» dedikleri remzî tarzda ifade ve temsil edilmiş olduğu gibi Eshabı yemînin hali de bedevîleri imrendirecek lâtîf yaylalar manazırını andıran remizlerle ifade olunarak ikisi arasındaki fark medenîlerle bedevîlerin farkı

gibi olduğuna bir nevi' işaret yapılmıştır denebilir. Mücahidden menkuldur ki Vecc, gölgelikleri; talhı ve sidri ile müslimanların hoşlarına gitmişti, Allah tealâ «

وَاَصْحَابُ الْيَمِينِ مَآ اَصْحَابُ الْيَمِينِ فِى سِدْرٍ مَخْضُودٍ الخ

» inzâl buyurdu. Dahhâkten rivayette de: müslimanlar Vecce baktılar, imrendiler, nolurdu bunun gibi bizim de olsaydı dediler, bu âyet nazil oldu. 32. ﴿وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ﴾ ve çok meyve-her türlüsünden bol bol 33. ﴿لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ﴾ ne maktu' ne de memnu' - ya'ni Dünya meyvaları gibi değil, hiç bir zaman kesilmez, tükenmez, almak istiyenlerden menı' de iade edilmez, yasak da yok 34. ﴿وَفُرُشٍ مَرْفُوعَةٍ﴾ ve yüksek düşekler -Ebû Ubeyde demiştir ki: Burada firaştan murad kadınlardır, yükseklik de ma'nevî yükseklik, ya'ni rif'ati kadirdir, zira şöyle buyuruluyor: 35. ﴿اِنَّآ اَنْشَاْنَاهُنَّ اِنْشَآءً﴾ biz onlara inşa suretiyle yeni bir neş'et vermişizdir. - İbni Cerîr,

Tirmizî ve daha diğerlerinin Hazreti Enes radıyallahü anhten rivayetlerinde Resulullah Sallâllahü Aleyhi Vesellem bu ayette buyurmuştur ki: « اِنَّ الْمُنْشَأَتِ اللَّاتِى كُنَّ فِى الدُّنْيَا عَجَائِزَ عَمَشًا رَمَصًا = Bu inşa olunan kadınlar Dünyada kocamış, buruşmuş kadınlardır» Taberânî ve İbni ebî Hâtim ve daha bir takımlarının rivayetleri üzere Selemetebni Mirsedi Cu'fî radıyallahü anh demiştir ki: Resulullahı « اِنَّآ اَنْشَاْنَاهُنَّ اِنْشَآءً » âyetinde işittim şöyle diyordu: Gerek seyyib gerek bikir Dünyadaki kızlar ve kadınlar. Tirmizînin Şemailde rivayet ettiği üzere Resulullaha bir koca karı geldi. Ya Resulâllah Allaha duâ et beni Cennete koysun dedi, Resulullah: Ya ümme fülân Cennete hiç koca karı girmez buyurdu. Kadın ağlıyarak döndü, Resulullah buyurdu ki haber verin ona koca karı olarak girmez, çünkü Allah Tealâ şöyle buyuruyor: « اِنَّآ اَنْشَاْنَاهُنَّ اِنْشَآءً » 36. ﴿فَجَعَلْنَاهُنَّ اَبْكَارًا﴾ inşa edip de

Sh:»4709

onları hep bikir kızlar kılmışızdır. Öyle ki 37. ﴿عُرُبًا﴾ hep nazenînler - URUB arubun cem'idir, üç ma'na ile tefsir edilmiştir. - 1) Kocalarına âşıkı şeyda, ya'ni zevcelerini çok seven sevgili kadınlar. - 2) Cilveli

ışvekâr. - 3) Güzel söz söyliyen. Şüphe yok ki ışve ve hüsni beyan da sevişmenin en lâtîf esbabından ve nazenînlik şıarındandır. ﴿اَتْرَابًا﴾ hep bir yaşıd - ya'ni yaşları da müsavi, hep bir birine denk. Tirmizînin Hazreti Mu'azdan rivayet eylediği bir hadîste şöyle vârid olmuştur: Ehli Cennet Cennete. Tüysüz, emred, gözleri sürmeli otuz, otuz üç yaşında olarak girerler. 38. ﴿لِاَصْحَابِ الْيَمِينِ﴾ Eshabi yemin için - inşa edilmişlerdir.

﴿٣٩﴾ ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلِينَ ﴿٤٠﴾ وَثُلَّةٌ مِنَ الْاٰخِرِينَ ﴿٤١﴾ وَاَصْحَابُ الشِّمَالِ مَآ اَصْحَابُ الشِّمَالِ ﴿٤٢﴾ فِى سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ﴿٤٣﴾ وَظِلٍّ مِنْ يَحْمُومٍ ﴿٤٤﴾ لَابَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ ﴿٤٥﴾ اِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُتْرَفِينَ ﴿٤٦﴾ وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظِيمِ ﴿٤٧﴾ وَكَانُوا يَقُولُونَ اَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٤٨﴾ اَوَ اٰبَآؤُنَا الْاَوَّلُونَ ﴿٤٩﴾ قُلْ اِنَّ الْاَوَّلِينَ وَالْاٰخِرِينَ ﴿٥٠﴾ لَمَجْمُوعُونَ اِلٰى مِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ﴿٥١﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ اَيُّهَا الضَّآلُّونَ الْمُكَذِّبُونَ﴿﴾

Sh:»4710

﴿٥٢﴾ لَاٰكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍ ﴿٥٣﴾ فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا
الْبُطُونَ ﴿٥٤﴾ فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ﴿٥٥﴾ فَشَارِبُونَ
شُرْبَ الْهِيمِ ﴿٥٦﴾ هٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ ﴿٥٧﴾ نَحْنُ
خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ﴿﴾

Meali Şerifi

Bir çok evvelînden 39 Ve bir çok âhirînden 40 Eshabi şimal ise ne Eshabi şimal! 41 Bir semum ve hamîm 42 Ve zifirden bir zılli mağmum içinde 43 Ne serin ne de kerîm 44 Çünkü onlar bundan evvel mütrefîn: Keyflerine düşkün şımarık müsrifîn idiler 45 Ve büyük cinayete ısrar ediyorlardı 46 Ve diyorlardı ki: Öldüğümüz ve bir toprak, bir yığın kemik olduğumuz vakıt mi? Cidden biz mi mutlak ba'solunacakmışız? 47 Ya evvelki atalarımız da mı? 48 De ki: Muhakkak bütün evvelîn ve âhirîn 49 Lâbüd cem' olunacaklar mikatına ma'lûm bir günün 50 Sonra siz, ey sapgın münkirler! 51 Lâbüd yersiniz de bir ağaçtan, zakkumdan 52 Doldurursunuz da karınlarınızı ondan 53 İçersiniz de üstüne o hamîmden 54 İçersiniz

hüyam ılletine tutulmuş kanmak bilmez develer gibi 55 İşte bu onların konuklukları o din günü (ceza günü)

56 Biz, yarattık sizi hâlâ tasdık etmiyecek misiniz? 57

39. 40. ﴿ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلِينَۙ ۝ وَثُلَّةٌ مِنَ الْاٰخِرِينَؕ﴾ bir çok evvelînden ve bir

çok âhirînden - ya'ni Eshabi yemîn sabikun gibi değil çoktur. Evvelînden de bir çok, âhirînden de bir çoktur.

Evvelîn ve âhirîn ya bütün ümmetlerin mütekaddimîn ve müteahhırîni yâhud bu ümmetin mütekaddimîn ve

müteahhırînidir. İmam Ahmed ibni Hanbel ve İbni Münzir ve İbni ebi Hâtim ve İbni Merduyenin Ebû

Hüreyre

Sh:»4711

radıyallahü anhten rivayetlerine göre « ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلِينَۙ وَقَلِيلٌ مِنَ الْاٰخِرِينَؕ »

nazil olunca Eshabi Resulillahın gücüne gelmişti, bunun üzerine « ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلِينَۙ وَثُلَّةٌ مِنَ الْاٰخِرِينَؕ » nâzil oldu. Resuli Ekrem Sallâllahü Aleyhi

Vesellem buyurdu ki: Ben herhalde ümmid ederim siz ehli Cennetin sülüsü olursunuz. Belki siz ehli Cennetin nısfı, yâhud ehli Cennetin şatrısınızdır. İkinci nısfı da onlarla paylaşırsınız» demek ki ehli Cennet içinde ümmeti Muhammed az olacak diye merak etmişlerdi, bununla o endişe bertaraf edilmiş oldu, şu halde ümmeti Muhammedin evvelînînden sabikun, müteahhırîninden çok olduğu gibi ümemi salifenin sabikunu da ümmeti Muhammedinkinden çoktur. Çünkü ümemi salife içinde Enbiya çoktur. Bununla beraber ümmeti Muhammed sabikununun tabi'ını ümemi salife sabikununun tabiınından çok olacaktır. Çünkü ehli Cennetin yarısından ziyadesini teşkil edeceklerdir. Bu, ihtimal ki nüfusı beşerin gittikçe tezayüd etmesi kazıyyesi ile de alâkadardır. Şayanı dikkattir ki Sabikunda «

جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

» buyurulduğu halde Eshabi yemînde bu söylenmemiştir. Bundan Eshabi yemînin saadeti sabikuna tabi'ıyyetleri sebebiyle mahzı fazl olduğuna bir işaret anlaşılabilir. Netekim zılli memdud ta'birinde de buna bir ima vardır. Bu mazmun Sûrei Turda geçen «

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِاِيمَانٍ اَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ

» mazmununa şebihtir. Buna nazaran demek olur ki sabikun, sabık bilhayrat olan enbiya ve eimmei müctehidîn, Eshabi yemîn de onların sıdk ile tabi'înidir. Üç sınıfın üçüncüsü bulanan ve Eshabi yemînin zıddı olarak sabikunun solunda ahzı mevkı' edip kitabları sol taraflarından verilecek olan şeâmet sahibleri Eshabi şimale gelince buyuruluyor ki 41. ﴿وَاَصْحَابُ الشِّمَالِ﴾ Ashabi şimal ise ﴿مَآ اَصْحَابُ الشِّمَالِ﴾ ne Eshabi şimal! - ne sulak, ne uğursuz, ne bedbahttırlar! 42.

﴿وَظِلٍّ مِنْ يَحْمُومٍ﴾ ve zifirden bir zıll -kömür veya kurum gibi kararıp duran sisli, boğucu bir gölge içinde. YAHMUM, kömür gibi simsiyah olan şey, zifir ve kara duman ma'nalarına gelir. Buna zulmet denilmeyip de gölge denilmesi tehekküm içindir. İbni Abbastan bir rivayette de Cehhennem ehalisini her taraflarından kaplayıp ihata eden perdenin ismidir. 44. ﴿لَابَارِدٍ﴾ serin de değil ﴿وَلَا كَرِيمٍ﴾ kerîm de değil - ya'ni hiç bir hayır ve menfeati ve hiç bir hoşluğu olmıyan bir gölge. Bunların içine düşmelerinin sebebi ise 45. ﴿اِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُتْرَفِينَ﴾ Çünkü onlar bundan evvel, bu azâbın vukuundan evvel mütrefîn idiler - imhal edilerek şımartılmış, keyflerine düşgün, mübalâtsız kimseler idiler 46. ﴿وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظِيمِ﴾ o hınsi azîme ısrar ediyorlardı - Hıns, esasen günah ma'nasınadır. Yemîninde durmayıp bozmıya da hıns denilir. Müfessirlerin çoğu burada hinsi azîmi büyük günah diye tefsir etmişlerdir. Çünkü « اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ » buyurulduğu üzere şirk, zulmi azîm ve ekberi kebairdir. Ba'zıları yemîni gamus, ya'ni yalan yere yemîn demişlerdir. Tekıyyüddini Sübkî «

«وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَايَبْعَثُ اللّٰهُ مَنْ يَمُوتُ

buyurulduğu üzere kuvvetli kuvvetli yemîn ederek ba'si inkâr etmeleri demiştir. Bu ma'na hınsin meşhur ma'nasına muvakıf olur ise de bu suretle 47. ﴿وَكَانُوا يَقُولُونَ الخ﴾ onu tefsirden ibaret olmuş olacağı cihetle evvelki ma'na tercih olunmuştur. Ancak şirki hınsi azîm ta'biriyle ifadenin bir nüktesini de aramak lâzım gelir. Bu nükte ise surei Beraede « فَقَاتِلُوٓا اَئِمَّةَ الْكُفْرِۙ اِنَّهُمْ لَآ اَيْمَانَ لَهُمْ » buyurulduğu vecihle bunların yemîn tanımaz, yemînlerinde durmaz yalancılar

Sh:»4713

olduklarını da iş'ar etmek olsa gerektir. Netekim bunlara: « اَيُّهَا الضَّآلُّونَ الْمُكَذِّبُونَۙ » diye hıtab edilmesi de bunu te'yid eyler ve bu ma'na ile dirki bunlar eshabı yemînin tam zıddı oldukları tevazzuh eder 50. ﴿لَمَجْمُوعُونَ اِلٰى مِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ﴾ - O ma'lûm gün Kıyamet günüdür. MÎKAT, bir şey'in vaktını ta'yin eden haddir. Kıyamet de dünyanın vaktını tahdid ettiği için mîkat ta'bir olunmuştur. İzafet beyaniyyedir. Mîkat olan gün demektir. 52. ﴿مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍۙ﴾ -Zakkum ağacı hakkında Vessaffat suresine bak 55. ﴿الْهِيمِ﴾ HİM ehyemin veya heymanın cem'idir. Hüyam ılletine uğramış deve demektir. Hüyam,

deveye arız olan istiskaya benzer bir susuzluk ılletidirki içer içer kanmaz, onlar da zakkumu yer hamîmi içer içer kanmazlar. 56. ﴿هٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ﴾ bu işte onların o din günü, ya'ni ceza günü konukluklarıdır. - Nüzül, konukluk, müsafir gelince kahve veya kahve altı gibi ilk sunulan mâ hazardır. İlk konuklukları böyle olunca artık ilerisi ne kadar elîm olacağı düşünülsün. Bu beyandan sonra münkirlere telvini hıtab ile ilzam ve tebkit için buyuruluyorki 57. ﴿نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ﴾ biz halk ettik sizi ﴿فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ﴾ halâ tasdık etmiyecekmisiniz?

Bunu daha ziyade tevzih için de şöyle buyuruluyor:

﴿٥٨﴾ اَفَرَاَيْتُمْ مَاتُمْنُونَ ﴿٥٩﴾ ءَاَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ اَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ ﴿٦٠﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ﴿﴾

Sh:»4714

﴿٦١﴾ عَلٰى اَنْ نُبَدِّلَ اَمْثَالَكُمْ وَنُنْشِئَكُمْ فِى مَالَا تَعْلَمُونَ

﴿٦٢﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْاَةَ الْاُولٰى فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٣﴾
اَفَرَاَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ ﴿٦٤﴾ ءَاَنْتُمْ تَزْرَعُونَهٗٓ اَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ
﴿٦٥﴾ لَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٦﴾ اِنَّا
لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٧﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٨﴾ اَفَرَاَيْتُمُ الْمَآءَ
الَّذِى تَشْرَبُونَ ﴿٦٩﴾ ءَاَنْتُمْ اَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ اَمْ نَحْنُ
الْمُنْزِلُونَ ﴿٧٠﴾ لَوْ نَشَآءُ جَعَلْنَاهُ اُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ
﴿٧١﴾ اَفَرَاَيْتُمُ النَّارَ الَّتِى تُورُونَ ﴿٧٢﴾ ءَاَنْتُمْ اَنْشَاْتُمْ
شَجَرَتَهَآ اَمْ نَحْنُ الْمُنْشِـُٔونَ ﴿٧٣﴾ نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً
وَمَتَاعًا لِلْمُقْوِينَ ﴿٧٤﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿حزب ٤﴾

Meali Şerifi

Şimdi gördünüzmü o döktüğünüz menîyi? 58 Sizmi yaratıyorsunuz onu yoksa bizmiyiz yaratan 59 Biz takdir ettik aranızda o ölümü ve bizim önümüze geçilmez 60 Kılıklarınızı değiştirmek ve sizi bilemiyeceğiniz bir neş'ette inşa etmek üzereyiz 61 Her halde ilk neş'eti biliyorsunuz o halde düşünseniz a 62 Şimdi gördünüzmü o ekdiğiniz tohumu? 63 Sizmi bitiriyorsunuz onu? Yoksa bizmiyiz bitiren? 64 Onları elbet

bir

Sh:»4715

çöpe çeviriverdik de şöyle geveler dururdunuz: 65 Her halde biz çok ziyandayız 66 Daha doğrusu büsbütün mahrumuz!.. 67 Şimdi gördünüzmü o içdiğiniz suyu? 68 Sizmi indiriyorsunuz onu buluttan yoksa bizmiyiz indiren? 69 Dilesek onu acı bir çorak ediverirdik o halde şükretseniza 70 bir de gördünüzmü o çakdığınız ateşi? 71 Sizmi inşa ettiniz onun ağacını? Yoksa bizmiyiz inşa eden? 72 Biz onu hem bir muhtıra kıldık hem de bir istifade: alandaki muhtaclar için 73 O halde tesbih et rabbine azîm ismiyle

74

58. ﴿مَاتُمْنُونَ﴾ imna ettiğiniz, ya'ni rahimlere dökdüğünüz nutfeyi 59. ﴿ءَاَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُۥٓ﴾ sizmi yaratıyorsunuz onu? - Sizmi takdir ve tasvir edib insan biçimine koyuyorsunuz. ﴿اَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ﴾ yoksa bizmiyiz hâlık - hiç yokken biçimine koyub

yaradan. 60. ﴿نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ الْمَوْتَ﴾ aranızda ölümü biz takdir ettik - hikemi bâligayı tazammun eden irademizin muktezasına göre her birinize bir vakıt ta'yin ederek aranızda ölümü kat'iyyen takdir ve taksim eyledik. ﴿وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ﴾ Ve biz önüne geçilenlerden değiliz - kimse bize üstün gelemez. İrademizi alıkoyamaz. Her dilediğimizi istediğimiz gibi yaparız kadiriz 61. ﴿عَلَىٰ اَنْ نُبَدِّلَ اَمْثَالَكُمْ﴾ -Müfessirler bu âyette gerek « عَلَىٰ » nın teallûku ve gerek emsalin ma'nası ı'tibariyle bir kaç vecih beyan etmişlerdir. « وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ » mazmunundaki kudrete veya mahzufa veya « قَدَّرْنَا » ya müteallık olabilir. « اَمْثَالَكُمْ » de mimin kesriyle mislin cem'i olabileceği gibi iki fetha ile meselin cem'i de olabilir. Kesr ile mislin cem'i ve « قَدَّرْنَا » ya müteallık olduğuna

Sh:»4716

göre ma'na: Aranızda ölümü takdir ettik ki: Neslinizi kesmek üzere değil, sizi emsal ve eşbahınıza tebdil etmek üzere. « وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ » nin mazmunu olan « قَدَّرْنَا » ye müteallık olduğuna göre: Aranızda ölümü takdir ettiğimiz gibi sizi giderip yerinize emsalinizi getirmek suretiyle tebdile de kadiriz. Bu surette « اِنْ يَشَاْ يُذْهِبْكُمْ وَيَاْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ » gibi olur. Lâkin

burada fethateyn ile meselin cem'i olması daha ziyade şayanı tercihtir. MESEL, sıfat ve şekil ma'nalariyle maddî ve ma'nevî temessülü ifade eden huy ve kılık demek olduğundan ma'na şu olur: Gerek efkâr ve ahlâkça ve gerek şekl-ü suretçe bulunduğunuz ve bildiğiniz kılıklarınızı değiştirmeğe « وَنُنْشِئَكُمْ فِى مَالَا تَعْلَمُونَ » ve sizi şimdi bilemiyeceğiniz bir neş'ette inşa etmeğe kadiriz. Kimse bunun önüne geçemez - Bu ma'na hem dünyevî inkılâbatı hem uhrevî neş'et olan ba'si ifade eder. Ve binaenaleyh hem veıydi ve hem va'di tazammum eyler. Haseni Basrî Hazretleri veıyd cihetini mülâhaza ederek: Sizi maymunlara, hinzirlere çevririz tarzında bir tehdid olmak üzere ifade etmiştir ki Sûrei Nisada geçen « يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ اٰمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ نَطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلٰى اَدْبَارِهَآ اَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّآ اَصْحَابَ السَّبْتِ » Ayetinin mazmununa benzer. Kelâmın evvel ve âhiri ba's ve ceza ve neş'eti uhra ile alâkadar olduğundan tebdil fıkrası dünyevî inkılâba, inşa fıkrası da ondan sonra muhakkak olan uhrevî ba'se tenbih olarak anlaşılmak en muvafık ma'nâ olur. 62. ﴿وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْاَةَ الْاُولٰى﴾ Her halde ilk neş'eti bildiniz - insanın bu Dünya hayatta topraktan sonra nutfeden aleka, mudga tavırdan tavra tekâmül ettirilerek nasıl yaratıldığı gerek müşahede ve tecribeden ve gerek Kur'anın beyanatından ma'lûmunuz bulunuyor ﴿فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ﴾ o halde düşünseniz'a - düşünseniz de bildiğiniz bu tarzı tehavvül ve

tekâmül ile

Sh:»4717

sizi peyderpey yaratıp bulunduğunuz neş'ete getiren ve aranızda ölümü takdir de etmiş bulunan lâlikınız Allah Tealânın sizi değiştirip şimdi tafsılâtını bilemiyeceğiniz diğer bir neş'ette ba'setmeğe kadir olduğunu anlasanızâ.

Hayatı beşerin levazımından birisi rızk, rızkta da esas maddî veya ma'nevî hars olduğu için hılkati ıhtardan sonra rızkı ıhtar için harstan bed' ile buyuruluyor ki 63. ﴿اَفَرَاَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ﴾ şimdi gördünüz mü ekdiğiniz tohumu 64. ﴿ءَاَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ﴾ siz mi bitiriyorsunuz onu - siz mi tutturup büyütüp gayesine iren mezrûat haline getiriyorsunuz? ﴿اَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ﴾ yoksa bizmiyiz bitiren? - Kurtubî der ki: Ekini eken ekinci « اعوذ بسمله » den sonra bu âyeti okuyup şöyle demek müstehabb olur: «Ekini bitiren, yetiştiren Allah Tealâdır. «

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَارْزُقْنَا ثَمَرَهُ وَجَنِّبْنَا ضَرَرَهُ وَاجْعَلْنَا لِاَنْعُمِكَ مِنَ الشَّاكِرِينَ » denilmiş ki bu duâ ekinin âfatını defi' ile intacında mücerrebdir.

65. ﴿حُطَامًا﴾ HUTAM, kuru şeylerin kırıntısına denir, çörçöp, ot çöpü, saman çöpü, kabuk kırıntıları gibi ﴿فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ﴾ tefekküh eder dururdunuz - TEFEKKÜH esasen türlü yemiş yemek demek olup mecaz olarak teaccüb etmek ve peşîyman olmak ma'nalarına da gelir. Burada murad şaşkınlıkla şu lâkırdıları yemiş yer gibi tekrar tekrar söyler, çiğner, geveler dururdunuz demektir. Ya'ni şöyle der dururdunuz 66. ﴿إِنَّا لَمُغْرَمُونَ﴾ biz her halde çok ziyandayız - ektiğimiz tohumlar zayi' oldu, yaptığımız masraflar boşa gitti, yâhud borçlandık. Yâhud garam, helâk ma'nasına olduğuna göre; inanın helâk olduk, mahv

olduk 67. ﴿بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ﴾ daha doğrusu biz mahrumuz - ya'ni ektiğimiz mahiv ve ziyan olduğu gibi yiyecek rızıktan da mahrumuz. Yâhud bundan böyle hiç kazanç ihtimali kalmamış, her şeyden mahrum, sefalete mahkûmuz. Bu sözler bir cümlesini birisi, bir cümlesini diğer birisi söylemek suretiyle muhavere tarzında tekrar tekrar söylenir durur. Bu suretle ye'se kapılarak teşekkür edecek hiç bir ni'met kalmamış gibi mızırdanılır durulur. Düşünülmez ki bunu söylerken içilecek bir su olsun bulunur ve Allahın bundan daha büyük felâketleri olabileceği hatıralara getirilmez, onun için bunun arkasından bir de

buyuruluyor ki 68. ﴿اَفَرَاَيْتُمُ الْمَآءَ الَّذِى تَشْرَبُونَ﴾ ilh... 69. ﴿مِنَ الْمُزْنِ﴾ buluttan - asıl MÜZN bulut yâhud ak bulut demektir ki ondan yağmur yağmak nadir olur. Bir de denilmiş ki suyu daha tatlıdır. 70. ﴿لَوْ نَشَآءُ جَعَلْنَاهُ اُجَاجًا﴾ dilersek onu bir ücac, ya'ni tuzlu bir acı su yapardık ki içilmek ihtimali olmazdı. Ekilen tohumların bazan çürüdüğü vakı'de ma'lûm, yağmurun acı yağması ise mümkin olduğu yâkud me'külât, meşrubattan daha mühim olduğu için evvelkinde lâm ile « لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا », bunda lâmsız « جَعَلْنَاهُ اُجَاجًا » buyurulmuştur. Gerek evvelkinde, gerek bunda « لَوْ نَشَآءُ » ile başlıyan iki cümlei şartıyye Allah Tealânın harsi ve suyu muhılli intifa' âfat ve ahvalden sâlim kılınaması da inbat ve inzal ni'metlerinden ayrıca şükredilmesi lâzım gelen diğer birer ni'met olduğunu beyan için sevkolunmuş birer cümlei istinafiyyedirler. ﴿فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ﴾ o halde şükretseniz'â - Bütün bu ni'metlerden her birine şükretseniz de biri eksik oluverince hemen mahrumuz diye ye's ile veya biz ekip biçiyoruz diye gurur ile küfrana düşmesenizâ. 71. ﴿اَفَرَاَيْتُمُ النَّارَ الَّتِى تُورُونَ﴾ sonra gördünüz mü o çaktığınız ateşi

- ya'ni biribirini sürtüp çakmak suretiyle çıkardığınız ateşi ki delk-ü temas ile çıkan bir elektrik ateşi demektir. Sûrei « يٰسٓ » de geçen « اَلَّذِى جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْاَخْضَرِ نَارًا » âyetine bak 72. ﴿ءَاَنْتُمْ اَنْشَاْتُمْ شَجَرَتَهَآ﴾ siz mi inşa ettiniz onun ağacını - ki ma'ruf merh-u afardır. Maahaza her ağaçta ve elektrik istihsal edilen her şeyde ve çakmak taşında dahi bu ma'na vardır. Netekim « فِى كُلِّ شَجَرٍ نَارٌ وَاسْتَمْجَدَ الْمَرْخُ وَالْعَفَارُ » denilmiştir ki her ağaçta ateş vardır. Fakat merh-u afar şan almıştır. ﴿اَمْ نَحْنُ الْمُنْشِـُٔونَ﴾ yoksa biz miyiz inşa eden? - o ağacı diğerlerinden ziyade bir hususıyyetle ibda' ve halk eyliyen? şübhe yok ki Allah Tealâ cisimleri o elektrikıyyet hassası ile ibda ve inşa etmemiş olsa idi hiç bir vechile elektrik Istihsali kabil olmaz, ne bedevînin çakmağı çakar ne de bugünkü medenîlerin elektrik fenerleri yanar idi. 73. ﴿نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً﴾ biz onu hem bir muhtıra kıldık - ma'ışet sebebleri kendisine rabtolunup hayat mücadelesine nümune ve Cehennem azâbının ateşini andırıp düşündürecek bir muhtıra ﴿وَمَتَاعًا﴾ hem de bir meta', bir temettu', bir intıfa' ve kazanç vasıtaıs ﴿لِلْمُقْوِينَ﴾ alanda bulunanlar için-ıkva' edenler, ya'ni sahraya konup göçenler için. Ondan en ziyade onlar istifade ederler. Çünkü çakmak çakarak ateş yakmak ihtiyacı medenîlerden ziyade bedevîlerde olur. Ve o ağacı en ziyade onlar getirip satarlar. Diğer bir ma'na ile: İhtiyacı çok olan fakırler için. Zira başka bir kâr-ü kesb bulamıyan fakırler hiç olmazsa odun toplayıp getirerek teayyüş ederler. 74. ﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾ o halde tesbih et Rabbına azîm ismiyle - ya'ni bu

ni'metleri ihsan edip duran Rabbın çok büyük ve şirk-ü noksandan münezzehtir. Onun için ona «

«سُبْحَانَ رَبِّىَ الْعَظِيمِ

Sh:»4720

diye nami azametını tenzih ederek tesbih eyle, yâhud namaz kıl.

﴿٧٥﴾ فَلَآ اُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ ﴿٧٦﴾ وَاِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ
تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٧﴾ اِنَّهُ لَقُرْاٰنٌ كَرِيمٌ ﴿٧٨﴾ فى كِتَابٍ
مَكْنُونٍ ﴿٧٩﴾ لَا يَمَسُّهُۤ اِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿٨٠﴾ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ
الْعَالَمِينَ ﴿٨١﴾ اَفَبِهٰذَا الْحَدِيثِ اَنْتُمْ مُدْهِنُونَ ﴿٨٢﴾
وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ اَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ ﴿٨٣﴾ فَلَوْلَآ اِذَا بَلَغَتِ
الْحُلْقُومَ ﴿٨٤﴾ وَاَنْتُمْ حِينَئِذٍ تَنْظُرُونَ ﴿٨٥﴾ وَنَحْنُ اَقْرَبُ
اِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلٰكِنْ لَاتُبْصِرُونَ ﴿٨٦﴾ فَلَوْلَآ اِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ
مَدِينِينَ ﴿٨٧﴾ تَرْجِعُونَهَآ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٨٨﴾ فَاَمَّآ اِنْ
كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٩﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٩٠﴾

وَاَمَّآ اِنْ كَانَ مِنْ اَصْحَابِ الْيَمِينِۙ ﴿٩١﴾ فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ
اَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩٢﴾ وَاَمَّآ اِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ
الضَّآلِّينَۙ ﴿٩٣﴾ فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍۙ ﴿٩٤﴾ وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍۙ
﴿٩٥﴾ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِۚ ﴿٩٦﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ
الْعَظِيمِ﴿﴾

Sh:»4721

Meali Şerifi

Artık yok, o nücumun mevkı'lerine kasem ederim 75 - Ve filhakıka o bilseniz çok büyük bir kasemdir - ki hakıkaten o bir Kur'ani Kerîmdir 76 Öyle bir kitabda ki mahfuz tutulur 77 ona tertemiz temizlenmiş olanlardan başkası el süremez 78 Rabbül'âlemînden indirilmedir 79 Şimdi bu kelâma siz yağ mı süreceksiniz? 80 Ve rızkınızı tekzibiniz mi kılacaksınız? 81 O halde haydiseniz'â can hulkuma geldiği vakıt ki siz o vakıt bakar durursunuz 82 Biz ise ona sizden yakınizdir ve lâkin görmezsiniz 83 Evet haydiseniz'â dîne boyun eğmiyecek, 84 ceza çekmiyecekseniz, onu giri çevirseniz'â! da'vanızda doğru iseniz 85 Amma

o mukarrebînden ise artık bir revh-u reyhan ve bir Cenneti ne'îm 86 Ve amma 87 Eshabi yemînden ise 88 artık selâm sana Eshabi yemînden 89 Ve amma o tekzib eden 90 sapgınlardan ise her halde konukluğu hamîm 91 Ve yaslanacağı Cahîmdir 92 İşte budur hakikat hakkulyakîn 93 Hayti tesbih 94 et Rabbına azîm ismiyle 95

75. ﴿فَلَآ أُقْسِمُ﴾ - « فـا », kelâmın maba'dini makabline tertib içindir. Bu tertibin vechini Razî şu suretle ifade etmiştir: Allah Tealâ hidayet ve dîni hakk ile Resulünü gönderdiğinde ona gereken her şey'i vermiş ve gerekmiyen her şeyden onu tathir buyurmuştur. Ve binaenaleyh ona hikmet, ya'ni kat'î bürhanlarla onların vücuhi isti'malini, ve mev'ızai hasene, ya'ni kalbleri inceltip fikirleri tenvir edecek müfid nutuklar ve en güzel yollarla mücadele usullerini bahşetmiş ve herkesi herhangi bir suretle muarazasından âciz bırakmış, bununla beraber kâfirler iymana gelmemişlerdi. Bütün bunlar kendisine okunup da iyman etmiyen kimsenin ise nihayet diyeceği şu olur: Bu beyan, müdde'înin haklı olmasından değil, zihninin kuvvetinden ve edillenin terkibine iktıdarından, ve sözünün zuhuriyle değil, cidalinin kuvvetiyle galebe edeceğini bilmesindendir.

Netekim birçokları mübahasede âciz kalınca derler ki hak benim yedimde olduğunu sen bilirsin ammâ beni zayıf görüyorsun insaf etmiyorsun, vaz'ıyyet bu noktaya gelince de öyle bir hasma söylenecek sözde yemîn ile te'minat vermekten başka çare kalmaz. Onun için Allah tealâ inzal buyurduğu âyat ve delâilini bir de türlü kasemlerle te'yid buyurmuştur. Ve bundan dolayı ilk nâzil olan Surelerde ve bahusus süb'ı ehîrde kasem çoktur. Bu kasem suretlerinden birisi de « لَآ أُقْسِمُ » dir. Bunda kasem fi'li tasrih olunmakla beraber evvel emirde birde « لَآ » ile nefi vardır. Bu « لَآ » hakkında müfessirîn başlıca üç vecih beyan etmişlerdir. Birçokları kelamın âhengini tezyin için ziyade kılınan ve nefi ma'nası maksud olmıyan lâi zâide olduğuna kail olmuşlardır. Ba'zıları da lâmı te'kid ve aslı « لَآ أُقْسِمُ » olup vakıf halinde olduğu gibi fethası işba' edilmiş olduğunu söylemişlerdir. Diğer ba'zıları da lâ, vallâhi denildiği gibi aslı üzere nafiye olduğunu söylemişlerdir ki bizce zâhir olan da budur. Binaenaleyh ma'na şu olur: yok: iş öyle zannettikleri gibi değil, yemîn ederim, yahud artık başka söze lüzum yok kasem ederim

﴿بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ﴾ o nucumun mevki'lerineki: - nucum, yıldızlar demek olduğuna göre mevki'leri guruh ettikleri veya tulu' ettikleri mahaller, ya'ni Magribleri ve meşrıkları yâhud semadaki

mevzi'leri, burcları ve menzilleri, yâhud şihabların sukut ettikleri mevki'ler, yâhud kıyamet günü döküldükleri sıra düşecekleri mevki'ler olmak üzere dört beş veche veya hepsine muhtemildir. Maamafih burada da nücum Kur'ânın necimleri ya'ni her tenzilde indirilen kısımları ma'nasına olmak daha muvafıktır. Bu ma'na tevriye suretiyle olsun herhalde murad olacağından nücum yıldızlar diye terceme edilmemek lâzım gelir. Bu ma'naca o nücumun mevki'leri ise Melaikenin, Peygamberin, hafızların kâlbleri,

yâhud

yazıldıkları sahifeler veya ma'naları veya nüzulüne sebeb olan vakıat ve ahkâmdır. Şu halde mevakıı nücum ıtlak olunanların hepsine şumulü en muvafık ma'na olur. 76. ﴿وَاِنَّهٗ لَقَسَمٌ﴾ - bir cümlei mu'terızadır. ﴿لَوْ تَعْلَمُوْنَ﴾ - mu'terıza içinde mu'terızadır. 77. ﴿اِنَّهٗ لَقُرْاٰنٌ﴾ -kasemin cevabıdır. ﴿كَرِيْمٌ﴾ Kerîm - ya'ni çok faydalı, feyızlı, çünkü maaş ve meade müteallık bir çok mühim ılimlerin esaslarını muhtevidir. Diğer bir ma'na ile: gayet güzel, hoş, tekrîm ve ihtirama layık, diğer bir ma'na ile de: Allah tealâ ındında Mükerrem. 78. ﴿فِىْ كِتَابٍ مَّكْنُوْنٍ﴾ meknun bir kitabda - MEKNUN, saklı, ya'ni temiz tutulmak, kirletilmemek, zayi' edilmemek için saklanır, mahfazalar

içinde mahfuz tutulur. Mushaflar öyle mahfuz tutulmalıdır. Öyleki 79. ﴿لَا يَمَسُّهٗٓ اِلَّا الْمُطَهَّرُوْنَ﴾ mutahher olanlardan başkası ona el süremez. - Bu nefiy, nehiy ma'nasındadır. Ya'ni taharetsiz kirli eller ona dokunmasın, ancak maddî ve ma'nevî pislikten: hubs-ü hadesten taharetle temizlenmiş iymanlı, abdestli kimseler temass etsin. Bu âyet sebebiyledirki Fıkıhta cünüb iken Kur'an okunamıyacağı ve abdesti olmıyanın Mushafa mess edemiyeceği beyan olunmuştur. Çünki 80. ﴿تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ﴾ rabbülâlemîn tarafından indirilmiş bir tenzîldir o. 81. ﴿اَفَبِهٰذَا الْحَدِيْثِ اَنْتُمْ مُدْهِنُوْنَ﴾ Şimdi siz bu kelâmamı yağ süreceksiniz -hörmetsizlik edip inkâr veya taharetsizlikle onu kirletmeğemi kalkışacaksınız? 82. ﴿وَتَجْعَلُوْنَ رِزْقَكُمْ اَنَّكُمْ تُكَذِّبُوْنَ﴾ Ve rızkınızı sırf tekzibetmenizden ibaretmi kılacaksınız? - Ya'ni o kitabdan nasıbinizi

Sh:»4724

onu tekzibetmek, bu suretle o ni'mete karşı nankörlük eylemekten ibaretmi yapacaksınız? Çünki ondan istifade edecek yerde ona hörmetsizlik etmek, onu kirletmeğe çalışmak ondan alınacak nasîbi küfr-ü inkârdan ibaret kılmaktır. Bunun üzerine de tekzib ve inkârda israra karşı akıbeti göstererek buyuruluyorki:

83. ﴿فَلَوْلَآ اِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ﴾ o halde haydiseniz'â can hulkuma geldiği vakıt - « فـا » tekzib üzerine tertibi kelâm için, « لَوْلَآ » da acizlerini göstermek üzere tahdıyd içindir, cevabı ikinci « لَوْلَآ » den sonra gelecek olan « تَرْجِعُونَهَآ » dır. « بَلَغَتِ » fi'lının tahtindeki « هى » zamiri nefse, ya'ni ruha racı' olduğu kelâmın cereyanından ma'lûmdur. HULKUMA buğaz demektir.

Lisanımızda da can hulkuma geldiği vakıt denilirki ruh çıkmak üzere bulunduğu son ihtizar vaktı demektir.

84. ﴿وَاَنْتُمْ﴾ - vav, i'tirazıyyedir. Ya'ni onun etrafında hazır bulunan alâkadarlar, sizler ﴿حِينَئِذٍ﴾ o sıra - içinizden birinin canı hulkum geldiği o demde ﴿تَنْظُرُونَ﴾ bakar durursunuz - onun sekeratını görür, kurtaracak hiç bir şey yapamaz, acz içinde kara kara bakarsınız 85. ﴿وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْكُمْ﴾ biz ise ona: o can çekiştiren arkadaşınıza sizden daha yakınızdır. - Gerek ılim gerek kudret gerek tesarruf cihetiyle her hususta yakın. Siz onun ahvalinden yalnız zâhirde gördüğünüz asarını tanıyabilirsiniz. Onun künhüne, keyfiyyatına, batındaki hususıyyatına vakıf olamaz, ve onlardan hiç birini defı' edemezsiniz, biz ise hepsini bilir ve dilediğimizi yaparız.

﴿وَلٰكِنْ لَاتُبْصِرُونَ﴾ ve

lâkin siz görmezsiniz - o yakınlığı idrâk etmezsiniz 86. ﴿فَلَوْلَآ﴾ o vakıt haydiseniza -bu « لَوْلَآ » evvelkini te'kiddir. ﴿اِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ﴾ eğer siz hak dinin hukmüne tabi' olmıyacak tekzibinizin cezasını çekmiyecekseniz 87. ﴿تَرْجِعُونَهَآ﴾ o hulkuma gelen canı geri çevirseniz'a - bu cümle « لَوْلَآ » ların cevabı olmakla beraber « اِنْ كُنْتُمْ » şartıyesinin cezası makamına da kaimdir. Onu çevirseniz'a bakalım ﴿اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ eğer sadıksanız - Allahın dinine tabi' olmamak vahdaniyyetle rububiyyetini tanımamak da'vasında doğru iseniz!..., Fakat ihtimalimi var? İşte siz Allah tealânın hukm-ü kudreti altında öyle âciz öyle mahkûmsunuz. Şimdi hâtime olarak o müteveffanın ölümden sonraki halini beyan için de buyuruluyorki 88. ﴿فَاَمَّآ اِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ﴾ o canı geri dönmeyip vefat eden kimse o mukarrebînden ise Surenin başında zikri geçen üç sınıftan en ileride bulunan sabikundan ise ki en yüksek vasıfları olan mukarrebîn ile zikredilmişlerdir. 89. ﴿فَرَوْحٌ﴾ artık ona bir revh-REVH, rahat, rahmet, ferah, hayatı daime ma'nalarına gelir. ﴿وَرَيْحَانٌ﴾ Ve bir reyhan - güzel bir rızk ﴿وَجَنَّتُ نَعِيمٍ﴾ ve bir neıym Cenneti - hiç kederi olmıyan bir ni'met ve saadet Cenneti 90. ﴿وَاَمَّآ اِنْ كَانَ مِنْ اَصْحَابِ الْيَمِينِ﴾ amma eshabı yemînden ise - aynen bâladaki unvan ile zikredilmişlerdir. 91. ﴿فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ اَصْحَابِ الْيَمِينِ﴾ Artık sana eshabı yemînden selâm - eshabı yemînin

birbirlerine selâmını tarafı ilahîden ıhbardır. 92.

﴿وَاَمَّآ اِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّآلِّينَ﴾ ve amma o tekzib eden dallînden,

o sapkın münkirlerden ise - ki bunlar eshabı şimaldır ki «

ثُمَّ اِنَّكُمْ اَيُّهَا الضَّآلُّونَ الْمُكَذِّبُونَ » diye tavsıf ve zemmedilmişlerdi. Dallîn vasfı

sıfatı kâşifeleridir. 95. ﴿اِنَّ هٰذَا﴾ hakikaten işte bu - bu Kur'ân, bahusus Surede zikrolunan haber

ve nihayet üç sınıftan her birine ait ecr-ü ceza ﴿لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ﴾ hiç şübhesiz

hakkulyakîndir o. - Yalnız ılmülyakîn ve aynülyakîn değil, hakkulyakîndir. Onlar bunun içinde mütehakkık

olarak kalacaklardır. Hak ve yakîn ikisi de aynî ma'nayı ifade ettikleri halde Hakkın yakîne izafeti hakkında

hayli söz söylenmiştir. En muvafıkı İbni Atıyyenin beyanı ve Razînin dediği vechile hakkulhak ve

savabüssavab demek gibi bir nevi' te'kiddirki yakînin son derecesi, daha fevkında bir vusul bulunmıyan en

yüksek mertebesi demek olur. اهـ. Filvakı' yukarılarda da geçtiği ve Seyyidin ta'rifatında da ta'rif

olunduğu üzere yakîn üç mertebe olarak mülâhaza olunur. Ilmülyakîn, aynülyakîn, hakkulyakîndir.

Hakkulyakîn ılm-ü ıyandan geçip bilfiil içinde tehakkuk ile yaşanan hakikat demektir. Demişlerdirki

hakkulyakîn, Abdin hakta fani olması ve onunla yalnız ılmen değil, hem ılmen hem şuhuden hem halen bakasıdır. Mesela, her akılin ölümü bilmesi ılmi yakîndir, Melâikeyi muayenesi aynülyakîndir. Ölümü tatması hakkülyakîndir. 96. ﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾ o halde tesbih et rabbine azîm ismiyle - bu Surenîn de terci' ayeti budur. Allah tealâ hakkı beyan buyurduktan sonra kâfirlerin imtinaı üzerine Resulüne buyuruyorki kâfirler imtina' etseler de sen onları bırak, gerek tasdık etsinler, gerek tekzib etsinler hemen

Sh:»4727

Rabbine tesbih et, hem de azîm ismiyle tesbih et. Bu suretle bu âyetin üst tarafına bir tertibi bulunduğu gibi ma'na ı'tibariyle gelecek surenin başına da bir irtibatı vardır ki şu ma'nayı ifade eder. Bütün Göklerde ve Yerdeki mevcudat, Allahı tesbih eder, sen onlara nazaran bir şirzimei kalîle demek olan kâfirlere bakma da bütün kâinat ile beraber Rabbına tesbih ve onun namı azameti, ismi a'zamı ile tenzih eyle.